

УДК 372:811.111

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/60-1-31>**Людмила БЛИЗНЮК,***orcid.org/0000-0002-0795-6254**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології**Волинського національного університету імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна) luda_blysnjuk@ukr.net***Ольга ГВОЗДЯК,***orcid.org/0000-0002-5760-576X**кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри німецької філології**Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»
(Ужгород, Україна) olha.hvozdyak@uzhnu.edu.ua***Тетяна СВИДА-СУСІДЕНКО,***orcid.org/0000-0002-9210-5170**старший викладач кафедри німецької філології**Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»
(Ужгород, Україна) tetyana.svyda-susidenko@uzhnu.edu.ua*

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИ ВИВЧЕННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена вивченню міждисциплінарних зв'язків як взаємної системи інтеграції знань, що застосовується у викладанні іноземних мов, зокрема німецької мови. У роботі термін «міждисциплінарні зв'язки» трактується як взаємодія та відношення між системами наукових знань у процесі взаємопроникнення та диференціації дисциплін, а також як види роботи в різних галузях знань у процесі викладання одного й того самого об'єкта.

На основі міждисциплінарних зв'язків автори розглядають наукові засади та системи навчання як набір фундаментальних дисциплін. У цьому контексті, з акцентом на ефективність навчання, міждисциплінарні зв'язки розуміються як узгодженість навчальних програм, що визначається доктринальними цілями та змістом. Автори стверджують, що при компетентнісному підході міждисциплінарні зв'язки дозволяють переносити знання, навички та компетенції здобувачів вищої освіти з однієї галузі науки чи професійної діяльності до іншої.

У статті запропоновано кілька форматів запровадження міждисциплінарного підходу до викладання мови німецької мови на випускових кафедрах, на основі якого можна формувати компетенції здобувачів вищої освіти. Міждисциплінарні зв'язки зосереджені на взаємодії дисциплін, нівелюванні протиріч у засвоєнні знань здобувачами вищої освіти, а також на взаємодії методів та прийомів між досліджуваними науками та комплексному застосуванні теорій та практик з дисциплінарних досліджень у майбутній професійній діяльності. Автори дослідження вказують, як на незаперечні переваги міждисциплінарних зв'язків у викладанні іноземних мов, зокрема німецької, так і на проблеми, які можуть виникнути у зв'язку з цим.

Ключові слова: компетентнісний підхід, міждисциплінарний підхід, міждисциплінарні зв'язки, німецька мова.

Lyudmyla BLYZNYUK,
orcid.org/0000-0002-0795-6254
Ph.D in Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the German Language Department
Lesya Ukrainka Volyn National University
(Lutsk, Ukraine) luda_blysnjuk@ukr.net

Olha HVOZDYAK,
orcid.org/0000-0002-5760-576X
Candidate of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of German Philology
Uzhhorod National University
(Uzhhorod, Ukraine) olha.hvozdyak@uzhnu.edu.ua

Tetyana SVYDA-SUSIDENKO,
orcid.org/0000-0002-9210-5170
Senior Teacher at the Department of German Philology
Uzhhorod National University
(Uzhhorod, Ukraine) tetyana.svyda-susidenko@uzhnu.edu.ua

APPLICATION OF INTERDISCIPLINARY CONNECTIONS IN THE STUDY OF THE GERMAN LANGUAGE

The article is devoted to the study of interdisciplinary connections as a mutual system of knowledge integration, which is used in the teaching of foreign languages, namely the German language. In the paper, the term «interdisciplinary connections» is interpreted as the interaction and relationship between the systems of scientific knowledge in the process of interpenetration and differentiation of disciplines, as well as types of work in different fields of knowledge in the process of teaching the same subject.

On the basis of interdisciplinary connections, the authors consider the scientific foundations and learning systems as a set of fundamental disciplines. In this context, with an emphasis on learning effectiveness, interdisciplinary connections are understood as the coherence of curricula determined by doctrinal goals and content. The authors argue that with a competency-based approach, interdisciplinary connections allow the transfer of knowledge, skills and competencies from one field of science or professional activity to another.

The authors of the article offer several formats for introducing an interdisciplinary to the teaching of the German language at graduation departments, on the basis of which it is possible to form the competencies of higher education students.

Interdisciplinary links are focused on the interaction of disciplines, leveling contradictions in the assimilation of knowledge, methods and techniques between the studied sciences and the complex application of theories and practices from disciplinary research in professional activities. The authors point out both the undeniable advantages of interdisciplinary connections and the problems that may arise in connection with this.

Key words: *competency-based approach, interdisciplinary approach, interdisciplinary connections, German language.*

Постановка проблеми. З початку минулого століття у наукових колах з'явилася тенденція до синтезу знань із суміжних дисциплін. Підґрунтям для неї виявилася парадигма цілісності, яка сформувала міждисциплінарний підхід до досліджень та викладання, з дисциплінарною організацією науки та навчанням на основі проблемних та проектних підходів. Хоча більшість дослідників вважають, що їхня робота є міждисциплінарною, сама «інтерпретація терміну *міждисциплінарність* включає кілька понять та якостей, і тому її обґрунтованість оцінюється по-різному» (Rigolot, 2020). Міждисциплінарний підхід розглядається деякими дослідниками як «сукупність наук широкого дослідницького простору, що включає

інтегровані галузі знань» (Scholz, 2013: 310). Це визначення переважно підходить для вчених та педагогів, які працюють на перетині дисциплін. На думку фахівців у галузі викладання, «міждисциплінарний підхід є невід'ємною рисою сучасного знання, а набір міждисциплінарних дослідницьких практик сприяє підтримці та розкриттю сенсу змін, що відбуваються в інтелектуальній сфері» (Vammer, 2017).

Інші експерти зазначають, що «міждисциплінарний підхід – це взаємозалежна система інтеграції знань, виражена у наукових дослідженнях та освіті; цей підхід – набагато ширше явище, ніж просто розгляд загальних дослідницьких питань у різних наукових дисциплінах» (Esbjörn-Hargens,

2009). Узагальнюючи різноманітні погляди та трактування міждисциплінарності, доходимо висновку, що це термін, який включає інтегративний характер сучасного етапу наукового знання.

Аналіз останніх досліджень. Міждисциплінарні зв'язки у навчанні здобувачів вищої освіти досліджувалися фахівцями у різних аспектах. Зарубіжні спеціалісти застосовують до терміну «міждисциплінарність» синонімічні одиниці «трансдисциплінарність» (Bernstein, 2015) та «інтегральність дисциплін» (Esbjörn-Hargens, 2009).

Ніколескуанський та цюріхський підходи до трансдисциплінарності розглянуто у дослідженнях Макгрегора (McGregor, 2015). Проблеми, які виникають у застосуванні міждисциплінарного підходу, вивчав Баммер (Bammer, 2017). Заслугує на увагу робота німецького фахівця у галузі педагогіки Мозера та його колег (Moser, Pohl, Krütli, Stauffacher & Edwards, 2013), які досліджували поєднання та просування трансдисциплінарних компетенцій. Зі свого боку, інший німецький педагог, Юрген Міттельштрасс (Mittelstrass, 2005), вивчав трансдисциплінарність в методичному аспекті. Значна кількість розвідок зарубіжних фахівців, присвячена питанню міждисциплінарності, викликала інтерес до вивчення міждисциплінарних зв'язків у навчанні іноземним мовам, зокрема німецької, у вітчизняних закладах вищої освіти.

Мета статті полягає у вивченні особливостей застосування міждисциплінарних зв'язків закордонних фахівців у галузі педагогіки зі спробою експлікації їхніх напрацювань у викладанні німецької мови здобувачам вищої освіти на випускових кафедрах.

Виклад основного матеріалу. Застосування міждисциплінарного підходу «відображає ступінь усвідомлення фахівцями, які вивчають природу, суспільство та людину, системного характеру своїх предметів, загальних зв'язків, що існують між явищами матеріального світу, та неадекватності дисциплінарного чи одностороннього «галузевого» принципу в науково-теоретичних розробках дійсності» (Bernstein, 2015). Щодо міждисциплінарності, то можна зробити висновок, що загально визначеними є два підходи. Перший заснований на взаємозв'язку двох або більше дисциплін із спорідненою термінологією, дослідницькими системами та об'єктами дослідження. Таке поєднання допомагає ширше і глибше вивчити проблему дослідження, створює чудові можливості для дослідницьких проєктів та дозволяє системі знань для підготовки майбутніх спеціалістів набути сучасного, не дисциплінарного підходу.

По-друге, міждисциплінарний підхід допомагає розширити сфери знань, які не можуть бути повністю вивчені в рамках уже існуючих наукових дисциплін.

Міждисциплінарні підходи сприяють вирішенню наукових проблем у рамках першого підходу та поглибленню знань у рамках другого підходу, коли предмет дослідження складний або коли поставлена наукова проблема є завеликою для конкретної дисципліни. Водночас, дослідники міждисциплінарного підходу (Mittelstrass, 2005; Brunner, Frischknecht, Hansmann & Mieg, 2010) відзначають як його значні переваги, так і проблеми, що виникають за його надмірного використання.

Передача ідей та навичок від однієї дисципліни до іншої є чудовим прикладом того, як встановлюються міждисциплінарні зв'язки. Іншими словами, узгодженість навчальної програми визначається доктринальними цілями та змістом. В інтегрованій системі навчання визначаються «теми, розділи, загальні терміни та взаємопов'язані елементи у системі навчання, що стає міждисциплінарним підходом до навчання» (McGregor, 2015).

Міждисциплінарні зв'язки визначаються як «попередні, паралельні, повторювані, наступні та перспективні з погляду часу реалізації» (Moser, Pohl, Krütli, Stauffacher & Edwards, 2013). Можливість перенесення знань, навичок та компетенцій з однієї галузі науки до іншої залишається головною перевагою. Сучасна освіта заснована на процесі інтеграції, без якого компетентнісний підхід у вищій професійній освіті був би неможливим.

Майбутні фахівці повинні вміти застосовувати та використовувати у своїй професійній діяльності набір знань, навичок та компетенцій вивчених дисциплін. Міждисциплінарний підхід пов'язує дисципліни та спрямований на вирішення протиріч у засвоєнні знань, ідей та методів між науками. Таким чином, здобувачі вищої освіти здатні комплексно застосовувати теорію та практику, отримані в ході академічного навчання у своїй професійній діяльності.

Впровадження міждисциплінарного підходу у викладанні німецької мови на випускових кафедрах пропонується здійснювати у таких формах:

- 1) включення міждисциплінарних тем до основного курсу лекцій, що дозволяють досить широко аналізувати проблеми та методи навчання на перетині наук;
- 2) впровадження у семінарські та практичні заняття загальних проблемних питань за такими напрямками, як зарубіжна література, історія

німецькомовних країн, проблеми загального мовознавства, корпусна лінгвістика, методика викладання німецької мови у школі та виші та інші міждисциплінарні практичні проблеми, що дозволяє реалізувати сучасну педагогічну технологію проблемного навчання;

3) розробка послідовних міждисциплінарних курсів за вибором та факультативів для поглибленого вивчення іноземної мови.

Оскільки «принцип міждисциплінарності ґрунтується на природі універсальності, необхідно визначити педагогічні та дидактичні умови, що сприяють освіті на основі міждисциплінарних зв'язків» (Mieg, Hansmann & Frischknecht, 2012). Для успішного набуття відповідних знань, навичок та компетенцій дисципліни мають бути узгоджені у часі.

Водночас важливо мати «загальну концептуальну, теоретичну та практичну основу, на якій збігаються визначення, методи наукових досліджень, а студенти виконують міждисциплінарні творчі дослідницькі проекти у процесі навчання» (Mieg, de Sombre & Naef, 2013). Тут потрібна наявність континууму міждисциплінарних комплексів, тобто міждисциплінарних зв'язків. Компетенції формуються при вивченні лінгвістичних дисциплін на основі міждисциплінарного підходу.

Дисципліни можна класифікувати в залежності від «типу міждисциплінарних зв'язків:

– попередні дисципліни – дисципліни, в яких вивчені визначення та методи дослідження є фундаментальними та можуть бути застосовані для подальшого вивчення інших дисциплін;

– паралельні та повторювані дисципліни – дисципліни, в яких використовується загальна термінологія та методологія та які вивчають загальні та суміжні галузі спеціалізованої діяльності;

– перспективні – дисципліни, в яких отримані знання та навички використовуються як опорні; вони використовуються у професійній діяльності» (Bernstein, 2015).

Спеціалісти наголошують, що навчальні програми зі спеціалізації мають бути побудовані відповідно до таких «принципів:

– зміст навчального матеріалу відповідає встановленому рівню теоретичної та практичної підготовки з основних лінгвістичних дисциплін;

– накопичення теоретичних та практичних основ у міждисциплінарних курсах включає дисципліни за вибором, факультативи та програми практик;

– зміст міждисциплінарних курсів має розкривати методи наукового дослідження на основі міждисциплінарних зв'язків;

– засоби оцінювання для проміжної атестації, спрямовані на перевірку рівня сформованості загальних та професійних компетенцій, складені з урахуванням міждисциплінарних зв'язків;

– викладачі можуть посилювати паралельні, повторювані, перспективні та інші міждисциплінарні зв'язки між дисциплінами, завданнями, спрямованими на формування компетенцій, таких як міждисциплінарна професійна орієнтація та навчально-пізнавальні завдання (Rigolot, 2020).

Міждисциплінарні зв'язки як розширюють, так і створюють освітній простір, у якому майбутні фахівці можуть набувати знання, навички та компетенції у межах компетентнісного підходу. Це пов'язано з проблемною орієнтацією освіти та веде до виникнення нових наукових засад на перетині суміжних дисциплін. Внаслідок такої інтеграції не лише створюються нові дисципліни, а й поглиблюються та збагачуються існуючі. Однак міждисциплінарний підхід має низку проблем, що виникають в освіті.

По-перше, відомо, що навіть споріднені дисципліни мають протиріччя у своїх концептуальних системах. Фахівці наголошують, що «формування спеціалізованої термінології є результатом удосконалення наукового мислення, що призводить до накопичення знань протягом тривалого часу» (Rigolot, 2020). Таким чином, формування дисциплін, що викладаються, виявляється наступним або паралельним формуванню наукової термінології, що відрізняється високим ступенем оригінальності та є однією з умов для подальшого формування з виділенням самостійних наук.

Таким чином, у науковій роботі з'являється полісемія, або багатозначність, що ускладнює сприйняття матеріалу. Якщо в рамках формування окремої науки спостерігається тенденція до виділення окремих термінів, то за впровадження міждисциплінарного підходу встановлюється протилежна тенденція, тобто використання загальних термінів. Тому необхідно як всебічно розширювати і розвивати понятійний апарат, так і перебудувати його.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Одним з кроків у напрямі підготовки здобувачів вищої освіти є розробка відповідної базової термінології, яка є основою та умовою засвоєння матеріалу бібліографії дисципліни. У будь-якому випадку міждисциплінарність є важливим фактором для якості викладання німецької мови. Переваги міждисциплінарності можуть бути реалізовані лише шляхом впровадження чітких принципів роботи міждисциплінарних груп

дослідників та викладачів та точно визначених зон відповідальності за загальну чи споріднену термінологію та ефективно інтерпретованої методики – все це дозволить ефективно інтегрувати знання з німецької мови.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у глибокому вивченні досвіду німецьких фахівців щодо впровадження міждисциплінарних зв'язків у викладанні іноземної мови у закладах вищої освіти Німеччини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bammer G. Should we discipline interdisciplinarity? *Pal Commun.* 2017. Vol. 3(1). P. 1–4.
2. Bernstein J. H. Transdisciplinarity: a review of its origins, development, and current issues. *J Res Practice.* 2015. Vol. 11(1).
3. Brunner S. H., Frischknecht P. M., Hansmann R., Mieg H. A. Environmental Sciences Education under the Microscope: Do Graduates Promote a Societal Change towards Sustainability? Zürich: Swiss Federal Institute of Technology Zurich, Department of Environmental Sciences. 2010.
4. Esbjörn-Hargens S. A overview of integral theory. An All-Inclusive Framework for the 21st Century. Integral Institute, Resource Paper. 2009. Vol. 1. P. 1–24.
5. McGregor S. L. The Nicolescuian and Zürich approaches to transdisciplinarity. *Integral Leader Rev.* 2015. Vol. 15 (2). P. 6–16.
6. Mieg H. A., de Sombre S., Naef M. A. How formality works: The case of environmental professionals. *Professions & Professionalism.* 2013. Vol. 3, № 1.
7. Mieg H. A., Hansmann R., Frischknecht P. M. National sustainability outreach assessment based on human and social capital: The case of Environmental Sciences in Switzerland. *Sustainability.* 2012. Vol. 4, № 1. P. 17–41.
8. Mittelstrass J. Methodische Transdisziplinarität. *Technologiefolgenabschätzung – Theorie und Praxis.* 2005. Vol. 14, № 2. P. 18–23.
9. Moser C., Pohl Ch., Krütli P., Stauffacher M., Edwards P. Bundling and advancing transdisciplinary competences: The USYS TdLab. *GAI.* 2013. Vol. 22, № 3. P. 204–205.
10. Rigolot C. Transdisciplinarity as a discipline and a way of being: complementarities and creative tensions. *Humanit Soc Sci Commun.* 2020. Vol. 7, № 100.
11. Scholz R. W. Transdisciplinarity. *Institutional and Social Innovation for Sustainable Urban Development*, London: Earthscan, 2013. P. 305–322.

REFERENCES

1. Bammer G. (2017). Should we discipline interdisciplinarity? *Pal Commun*, vol. 3(1), pp. 1–4.
2. Bernstein J. H. (2015). Transdisciplinarity: a review of its origins, development, and current issues. *J Res Practice*, vol. 11(1).
3. Brunner S. H., Frischknecht P. M., Hansmann R., Mieg H. A. (2010). Environmental Sciences Education under the Microscope: Do Graduates Promote a Societal Change towards Sustainability? Zürich: Swiss Federal Institute of Technology Zurich, Department of Environmental Sciences.
4. Esbjörn-Hargens S. (2009). A overview of integral theory. An All-Inclusive Framework for the 21st Century. Integral Institute, Resource Paper, vol. 1, pp. 1–24.
5. McGregor S. L. (2015). The Nicolescuian and Zürich approaches to transdisciplinarity. *Integral Leader Rev*, vol. 15 (2), pp. 6–16.
6. Mieg H. A., de Sombre S., Naef M. A. (2013). How formality works: The case of environmental professionals. *Professions & Professionalism.* vol. 3, № 1.
7. Mieg H. A., Hansmann R., Frischknecht P. M. (2012). National sustainability outreach assessment based on human and social capital: The case of Environmental Sciences in Switzerland. *Sustainability*, vol. 4, № 1, pp. 17–41.
8. Mittelstrass J. (2005). Methodische Transdisziplinarität. *Technologiefolgenabschätzung – Theorie und Praxis*, vol. 14, № 2, pp. 18–23.
9. Moser C., Pohl Ch., Krütli P., Stauffacher M., Edwards P. (2013). Bundling and advancing transdisciplinary competences: The USYS TdLab. *GAI*, vol. 22, № 3, pp. 204–205.
10. Rigolot C. (2020). Transdisciplinarity as a discipline and a way of being: complementarities and creative tensions. *Humanit Soc Sci Commun*, vol. 7, № 100.
11. Scholz R. W. (2013). Transdisciplinarity. *Institutional and Social Innovation for Sustainable Urban Development*, London: Earthscan, pp. 305–322.